

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ցեխնիկական եւ արուեստագիտական կրթութիւն:—Ցեխնիկական եւ արուեստագիտական կրթութեան նուիրումը ոռւս գործիչների III համաժողովը:—Պիտոգովեան IX համաժողովը:—Հիւանդութիւնների կախումը հասարակական-պէտական պայմաններից:—Մասնաւոր պրակտիկա եւ բժշկական օգնութեան հասարակական կազմակերպութիւն:—Աշխատւոր դասակարգերի բնակարանային հարցի առիթով:—Էծան բնակարանների կառուցող մի նոր ընկերութիւն Պեսերպուգում:

Բարձրագոյն հրաման Տվերեան եւ Նովոսոբեան զեւսօլների մասին.—«Прав. Вѣст.» այդ առիթով.—Բարձրագոյն հրաման գիւղացիական օրհնադրութեան վերաբնութեան մասին.—Պեսական ելեւմուտքի հաշիւէջիւղը 1904 թ. համար.—

† Վելիչկո:

Գովհասում ոռւս գաղթականներին յափացնուելիք հողերի չափը.—Դասաստանական վճիռներ Երեւանում եւ Զուշում.—Բարձրագոյն հրաման Բարումում առողջապահութեան վերաբերեալ որոշումներ հրասարակելու համար Գովհասի կառավարչապետին յիազօրութիւններ տալու մասին.—Բարձրագոյն հրաման Հայ-Լուսաւորչական հոգեւոր վարչութեան պաշտօնեաներ նշանակելու կարգի մասին.—Էջմիածնի սիւնդի նոր պրոկուրոր:

Նաւրը Անդրկասպեան երկրում.—Անդրկասպեան ոռւս գաղթականների եւ եկւոր պարսկահպատակների մասին կարգադրութիւն:

Կարգադրութիւններ Ֆինլանդիայի վերաբերեալ:

Մամուլի վերաբերեալ զեղեկութիւններ:

Ռուս ինտելլիգենցիայի լաւագոյն ներկայացուցիչներէ ձգտումները արտայայտութիւն են գտնում ոչ միայն առաջադէմ մամուլի մէջ, այլ նաեւ այս կամ այն հասարակական հարցի առիթով տեղի ունեցած ժողովներում: Այդպէս՝ օրինակ՝ զեմստովային ժողովներում և զանազան ընկերութիւնների համա-ժողովներում կարելի է գաղափար կազմել ոռւս լաւագոյն մարդկանց տենչերի մասին: Հէնց այդ տեսակէտից շատ հետաքրքրական են վերջին ամսում Պետերբուրգում գումար-

ըուած երկու համաժողովները, որոնց մասին կամենում ենք
գաղափար տալ մեր ընթերցողներին:

Դեկտեմբերի 26-ից մինչև յուշուարի 4-ը շարունակու-
էին տիխնիկական և արուեստագիտական (պրոֆեսսորնէլ)
կրթութեան ուս գործիչների համաժողովի նիստերը:

Տեխնիկական և արուեստագիտական դպրոցները նորա-
գոյն ժամանակների արգասիք են. արդիւնաբերութեան և
առևտրի հսկայական զարգացումը, օրէցօր սաստկացող միջազ-
գային մրցութիւնը և իրար յաջորդող ամեն տեսակ կատարելա-
գործութիւնները անհնարին են դարձնում առանց որոշ մասնա-
գիտական պատրաստութեան աշողութեամբ մաքառել գործնա-
կան կեանքի մէջ: Այդ նոր տիպի կրթութեան հաստատութիւն-
ների լաւագոյն կազմակերպութիւնից է կախուած որոշ հան-
գամանքներում ազգերի տնտեսական առաջդիմութիւնը: Եթէ
օրինակի համար վերցնենք Գերմանիան և Անգլիան, ուր հա-
սարակական կեանքի ազատութիւնը տալիս է այդ մրցող ազ-
գերին համարեա հաւասար պայմաններ, մենք կը տեսնենք, որ
այնուամենայնիւ միջազգային առևտրի մէջ Գերմանիան սկսել
է յետ վանել իր հակառակորդին առաջնակարգ դիրքից: Անգլիա-
ցիները քննեցին իրանց պարտութեան պատճառը և գտան, որ Գեր-
մանիան յաղթում է իր տեխնիկական և պրոֆեսսորնէլ կրթու-
թեան առաւելութիւնների շնորհիւ...

Միայն վաթսուական թւականներից սկսեցին հիմ-
նուել այդ նոր տիպի ուսումնարաններից և՛ Ռուսաստանում: Ա-
ռանձին զարկ տուին կրթական այդ նոր ճիւղին երկու ընկե-
րութիւններ. Կայսերական Տեխնիկականը Պետերբուրգում (հիմն.
1866 թ.) և Տեխնիկական գիտութիւններ տարածող ընկերու-
թիւնը (հիմն. 1869 թ.) Մոսկուայում: Առաջինը բազմաթիւ
ճիւղեր ունի Ռուսաստանի զանազան քաղաքներում, իրաւունք
ունի դպրոցներ բանալ և համաժողովներ գումարել: Տեխնիկա-
կան և պրոֆեսսորնէլ կրթութեան ուս գործիչների համաժո-
ղովը հէնց այդ ընկերութիւնն է հրաւիրել:

Յունուարի 4-ին բացուեց Պիրոգովեան IX բժշկական հա-
մաժողովը, որին մասնակցում էին աւելի քան երկու հազար ան-
դամներ: Պիրոգովեան համաժողովում ևս նկատելի էր ուսւ լա-
ւագոյն ինտելլիգենցիայի ներկայ տրամադրութիւնը. այդտեղ
ևս հարցերը ստանում էին լայն հասարակական պարզաբանու-
թիւններ: Զուտ գիտական նշանակութիւն ունեցող զեկուցում-
ների հետ,—ինչպէս օրինակ՝ «Իբք ճառագայթների ֆիզիո-
լոգիական ազդեցութիւնը առողջ մարդկանց վրայ», «մալեա-
րիայի մոծակային թէորիան», «բադիօակտիւ ճառագայթների

նշանակութիւնը բիօլոգիայի և բժշկականութեան մէջ» և այլն. — քննութեան էին ենթարկուած հասարակական բժշկականութեան շատ հիմնական հարցեր: Առաջ բերեց այդ վերջին հարցերից մի երկուսը դադափար տալու համար թէ ինչ ոգով էին որոշումներ կայացնում այդ համակրելի համաժողովում:

Մի գեկուցման մէջ դրուած է եղել այն հարցը, թէ «ի՞նչ ազդեցութիւն ունի մասնաւոր պրակտիկը բժշկութեան ամբողջ գործի զարգացման վրայ», հարց, որին մասամբ նուիրուած էր մի քանի տարի առաջ և Վ. Վերսակի «Записки врача» աղմկայոյզ գիրքը: Համաժողովը գտնում էր, որ բժշկի աշխատանքը վարձատրելու ներկայ սիստեմը իր հիմքում հակասում է հիւանդի բժշկելու գործին. հիւանդից անմիջապէս վարձ ստանալը պէտք է զնաւակար ազդի բժշկի բարոյականութեան վրայ. հիւանդը բժշկի համար դառնում է ապրուստի աղբիւր, յաճախ հարստանալու միջոց, իսկ այդ բանից անխուսափելի է՝ որքան կարելի է շատ հիւանդներ ունենալու ցանկութիւնը, բեկլամները և այլ տգեղ միջոցների դիմելը և այլն: Չարիքի դէմ մաքառելու համար պէտք է որ բժշկական օգնութիւնը ամենուրեք լինի հասարակական, իսկ բժշկի և հիւանդի մէջ անմիջական դրամական յարաբերութիւնները պէտք է վերացունեն: Այդպիսով ազգաբնակչութեան բժշկական օգնութիւն մատակարարելու գործի կազմակերպութիւնը ընկնում է պետութեան և հասարակական հիմնարկութիւնների վրայ... Ի դէպ է այստեղ նկատել, որ այդպիսի տեսակէտ արծարծուած էր մեր կողմից ևս մի բանակում (1898 թ. «Մշակ») ... Համաժողովը, բացի այդ, գտնում էր, որ արդէն հնացած պէտք է համարել այն օրէնքը (յօդ. 872), որ բժշկի գործունէութեան մէջ ստիպողական տարր է մտցնում *). Նա դէմ էր հասարակական ծառայութեան մէջ եղած բժիշկներին արձակելու մասին գործադրուող կանոնների և անարժան էր համարում հասարակական հիմնարկութիւնների համար՝ բժշկին ծառայութեան մէջ ընդունելիս ի նկատի ունենալ նրա ծագումը, դաւանութիւնը... Շատ ուրիշ հարցերի հետ քննած էին նաև քաղաքների առողջապահական բարեկարգութիւններին վերաբերեալ բազմաթիւ բարդ խնդիրներ— դարձեալ նոյն լայն մարդասիրական և առաջադիմական զգացմունքներով տոգորուած: Անշուշտ ուշադրութիւնից սպրդած չէր լինի նաև բնակարանային հարցը:

*) Հետաքրքրական է այդ տեսակէտից էլ ներկայ համարում Չիլովի պատմութեանը:

Թէ որքան դժուար է մեծ քաղաքներում չքաւոր մարդկանց համար յարմար և առողջ բնակարաններ գտնել, այդ գիտէ ամէն մի ոչ-բուրժուա: Յայտնի է, որ տանտէրերը իրանց տան պատահողները և յատակները չափազանց գուրգուրանքով պաշտելով՝ յաճախ մերժում են բնակարան տալու երեխաներ ունեցող ընտանիքներին: Երկու տարի առաջ Պարիզում մի տանտէր բնակարանից հեռացրեց մի ընտանիք, որ դժբախտութիւն էր ունեցել աւելացնելու իր անդամների թիւը նորածինով: յուսահատուած հայրը ատրճանակ արձակեց հրէշ տանտէրի վրայ, և դատարանը արդարացրեց այդ յանցանքը... Կարելի է շատ սրտաճմլիկ դէպքեր պատմել տանտէրերի և բնակարան որոնող տնապետիկների յարաբերութիւններից, բայց այդ մեզ հետու կը տանէր: Ձարիքը համատարած է, սակայն այն տարբերութեամբ, որ Եւրոպայում վաղուց թէ պետութիւնը, թէ հասարակութիւնը, թէ մարդասիրական ընկերութիւնները և թէ բանկերը օգնում են էժան և յարմար բնակարաններ կառուցանող ընկերութիւններին, մինչդեռ մեզմոտ է որ միայն նոր-նոր են սկսում մտածել այդ պալլիատիւով մեղմացնել չքաւոր աշխատաւորների կեանքի դառնութեան գէթ մի կողմը:

Լրագրներից իմանում ենք, որ Պետերբուրգում ոչ միայն հիմնուել է, այլ սկսել է իր գործունէութիւնը էժան և յարմար բնակարաններ շինող մի ընկերութիւն: Այդ ընկերութիւնը արդէն ձեռք է բերել մի կտոր հող քաղաքի այն մասում, ուր ամենից շատ է ապրում չքաւոր մշակ դասակարգը, և գարնանն սկսելու է շինութիւն կառուցանել: Մտադրութիւն կայ շինել և փոքրիկ բնակարաններ մէկ, երկու, երեք սենեակից բաղկացած, առանձին-առանձին խոհանոցներով: Ընկերութիւնը որոշել է մի սենեականոց բնակարանը խոհանոցով վարձու տալ ամսական 8 ռ. 50 կոպէկով, երկու սենեակ և խոհանոցը — ամիսը 10—13 ռ. 80 կ., իսկ երեք սենեակի և խոհանոցի բնակարանը (11,40 քառակուսի սաժէն) 16—17 ռ. 25 կ. ամիսը, վառելիքով: Ընկերութեան դրամագլուխը այժմ հասնում է 158,375 ռ... Խոչն է խանգարում, որ նման ընկերութիւններ կազմուեն նաև Թիֆլիս, Բագու, ուր յարմար և էժան բնակարանների բացակայութիւնը պակաս զգալի չէ աշխատող և անապահով դասակարգերի համար: Բնականաբար տանտէրերին այդ ձեռնտու չէ, հետեաբար նախաձեռնութիւնը պէտք է ծրնուի տնապետիկ և չքաւոր ինտելիգենտ խաւերում: Ցանկանանք, որ այդ գաղափարը արժարժուի և ձգտի շուտ իրագործուել նաև մեր կեանքում:

Լ. Ս.

Յունուարի 25.

— Բարձրագոյն հրաման, որ ներքին գործերի մինիստրը յայտարարել է կառավարիչ սենատին, ներքին գործերի մինիստրին և տվերեան նահանգապետին՝ տվերեան զեմստվօի վերաբերմամբ առանձին լիազօրութիւններ տալու մասին: Ներքին գործերի մինիստրը մտել է Նորին Կայսերական Մեծութեան մօտ ամենահպատակօրէն զեկուցումով, որի մէջ ենթադրում էր. 1) իրաւունք տալ իրան մինիստրին՝ նշանակել ներկայ եռամեակի համար տվերեան նահանգական և նովոտորգեան զաւառական զեմստվային վարչութիւնների նախագահներ և անդամներ՝ առանց երկրորդ անգամ ընտրութիւններ կայացնելու, որպէս թելադրում է զեմստվային հիմնարկութիւնների մասին եղած Օրէնսդրութիւնը, փոխելով դրա հետ միասին տվերեան նահանգական և նովոտորգեան զաւառական զեմստվային ենթադրուող արտակարգ ժողովները. 2) 1904 թականի համար պահպանել տվերեան նահանգական զեմստվային անցեալ տարւայ նախահաշիւը և ծախսերի բաշխումը, որպէսզի նրանց փոփոխելու կամ լրացնելու դէպքում՝ ներքին գործերի մինիստրը հարցնէ այդ բանի համար Բարձրագոյն բարեհաճութիւն այն կարգով, որ սահմանուած է զեմստվային հիմնարկութիւնների մասին եղած Օրէնսդրութեան 94-րդ յօդուածով. 3) տվերեան նահանգական և նովոտորգեան զաւառական զեմստվային ժողովների քննութեան ենթարկուող ընթացիկ գործերը լուծել նոյն Օրէնսդրութեան 95-րդ յօդուածում մատնացոյց արած կարգով. 4) ներքին գործերի մինիստրին իրաւունք տալ արգելելու Տվերեան նահանգի սահմաններում կամ նրա առանձին տեղերում այնպիսի անձերի մնալը, որոնք վնասակար ազդեցութիւն են անում զեմստվային վարչութեան ընթացքի վրայ. 5) տվերեան նահանգապետին իրաւունք տալ հեռացնելու զեմստվային ծառայութիւններից հասարակական կարգի և անդորրութեան համար վնասակար անձերին, որոնք գտնուում են ծառայութեան մէջ զեմստվային վարչութիւնների և նրանց նախագահների հրաւերով կամ նշանակելով: Այս ամենահպատակօրէն զեկուցման վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեանը հաճոյ է եղել 1904 թւի յունուարի 8-ին Սեփական ձեռքով գծել. «Համաձայն եմ»:

— Տվերի նահանգի զեմստվօական հիմնարկութիւնների գործունէութիւնը վաղուց արդէն ուշադրութիւն է դարձնել տալիս իր վրայ պետական կարգերի պահանջներին չհամապատասխանող իր ուղղութիւնով: Այդ ուղղութեան մասնաւոր և առանձնապէս խիստ արտայայտութիւնների մասին շատ անգամ հաղորդուած է Բարձրագոյն ուշադրութեան և դրանց ու-

չընչացնելու համար առանձին կայսերական ցուցումներով անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկուել են: Ժամանակաւոր թարմութիւն մտցնելով զեմաստվօի գործիչներէ մէջ՝ այդ միջոցները սակայն չկարողացան զեմաստվօին բերել ուղիղ ճանապարհի: Վերջին տարիներս Տվերի նահանգական զեմաստօի փնասակար ուղղութիւնն աւելի ևս խտացաւ՝ արտայայտուելով ի միջի այլոց, զեմաստվօական ժողովներում անտեղի խորհրդածութիւններով, որոնք ապարդիւն կերպով վրդովում էին մտքերը, և մշտապէս ձգտելով տեղական իշխանութեան հակառակ դնալ, թէ և դա պարզապէս փնաս էր գործին:

Իրա հետ միասին Տվերի նահանգում երևան եկան օրինազանցութիւններ նոյնիսկ զեմաստվօական հիմնարկութիւնների կազմութեան մէջ: Նրա կազմում աստիճանաբար առաջացել էին օրէնքով չնախատեսած ինքնուրոյն գործադիր հիմնարկութիւններ, ինչպէս առանձին յանձնաժողովներ և խորհուրդներ, որոնք կազմուած էին գլխաւորապէս ազատ վարձով ծառայող անձերից: Այդպիսի յանձնաժողովներ կազմուած էին իբրեթէ զեմաստվօական խորհուրդներին օժանդակելու, բայց ժամանակի ընթացքում անմիջապէս նրանց ձեռքում կենտրոնացան զեմաստվօի տնտեսութեան առանձին ձեւերի վարչութիւնը, և այդպիսով զեմաստվօի գործերի ուղղութեան մէջ իսկական իշխանութիւնը կամաց-կամաց անցաւ այն մարդկանց ձեռքը, որոնք ծառայում էին ազատ վարձով զեմաստվօի մէջ և ոչնչով կապուած չէին տրուած տեղի հետ: Միաժամանակ այդ անձերի մէջ երևաց մի տեսակ կազմակերպուելու և ընկերութիւն կազմելու ձգտում, մի ընկերութիւն, որի մէջ մտնելու թոյլ էին տրուած միայն այնպիսի մարդիկ, որոնք իրանց գաղափարակից էին:

Յիշուած երևոյթը և նրա հետ կազմուած ոչ ցանկալի հետեանքներն առանձին ուժով զգացուեցին զեմաստվօի ժողովրդական կրթութեան վերաբերող գործունէութեան մէջ: Կրթական վարչութիւնը յաճախ հաղորդում էր ներքին գործերի մինիստրին, որ Տվերի նահանգի զեմաստվօներում, խորհուրդների կողքին առաջ են եկել առանձին խորհուրդներ՝ ժողովրդական ուսուցիչների և վարժուհիների մասնակցութեամբ. այդ բանը դժուարացնում է այդ նահանգում պետական կրթական վարչութեան վերահսկողութիւնը: Այսպէս՝ Նովոտորգեան գաւառական զեմաստվօի վարչութեան մէջ ժողովրդական ուսուցիչների ցանկութեան համաձայն 1903 թւին կազմուել է նրանց մասնակցութեամբ մի կոմիտեո, որ իր գործունէութիւնն ան-

միջապէս սկսեց կոմիտեան մեծամասնութեան անհաճոյ ուսուցիչներին հետեցնելու համար միջոցներ ձեռնարկելով:

Կրթական վարչութեան յայտարարութիւնները Նովոսոբոգեան գաւառական ղեմսովօի դէպի ժողովրդական լուսաւորութիւնն ունեցած անկանոն յարաբերութեան մասին լիապէս հաստատուեցին Տվերի նահանգի ղեմսովօական հաստատութիւնների գործունէութեան այն ընդհանուր քննութեամբ, որ Բարձրագոյն հրամանով կատարեց հոֆմայստեր Շտուրմերն անցեալ տարուայ վերջին, նոյնպէս և ոստիկանական ղեկարարամենտը հասած տեղեկութիւններով:

Պարզուեց, որ գործադիր, մասնաւոր էլ կարգադիր իշխանութեան խորհուրդների վարչութիւնից ազատ վարձով ծառայող անձերից կազմուած հաստատութիւնների ձեռքն անցնելով և այս վերջիններիս ազդեցութեան զօրանալովը ղեմսովօների գործերի վրայ, մասնաւորապէս ծառայողներ վարձելու և արձակելու վրայ, առաջացրեց այն, որ Տվերի ղեմսովօների ծառայողների մէջ սպրդուեցին նշանաւոր չափով այնպիսի մարդիկ, որ քաղաքականապէս անվստահելի են: Այս բանում առանձին ուշադրութեան արժանի է ժողովրդական ուսուցիչների կազմը, չնայելով որ ժողովրդական դպրոցի տեսուչը չէ հաստատել կոմիտեան առաջարկած թեկնածուների մօտ 40%-ը իբր ուսուցիչ ղեմսովօների դպրոցների համար: Այդ տեսակ անձերի այդպիսի գերակշռութիւնը յիշած գաւառում բնականաբար ծնեցրեց ձգտում դարձնել դպրոցական դաստատութիւնը պրոպանդանդայի գործիք ոչ միայն գոյութիւն ունեցող պետական և հասարակական կազմի դէմ, այլ և կրօնի դէմ: Բնագիտական ընթերցանութիւնների ժամանակ քարոզում էին այն միտքը, թէ Աստուած չկայ, և թէ բնութեան մէջ գոյութիւն ունեն միայն բնական ուժերի ազդեցութիւնը և այլն: Ի միջի այլոց Նովոսոբոգեան գաւառի ժողովրդական ուսուցիչներից մէկի բնակարանում գտնուել է յեղափոխական հրատարակութիւնների պահեստ. միաժամանակ պարզուել է, որ այդ հրատարակութիւնները ժողովրդական ուսուցիչները տարածելիս են եղել աշակերտների մէջ և նրանց միջոցով էլ հասակաւոր ազգաբնակչութեան մէջ: Բացուել է, որ ուսուցիչներն աշակերտներին կարդում էին այնպիսի գրական գործեր, որոնցով կարելի է մտքերը գրգռել Կառավարութեան և Նիեդեցու դէմ, իսկ դպրոցներում գործածուելու թոյլատրուած գործերի ընթերցանութիւնը տեղի էր ունենում այնպիսի բացատրութիւններով, որոնց նպատակն էր լսողների ուղեղում ամրապնդել հակապետական հայեացքներ և խախտել կրօնի և բարոյակա-

նութեան սկզբունքները. օրինակ՝ Պուշկինի «Կապիտանի Աղջիկը» վէպի ընթերցանութեան ժամանակ ցոյց են տրուել մոգական լապտերով պատկերներ, որոնց նիւթն է եղել ազնւականներին կախելը ապստամբ ամբոխի ձեռքով, և դրան համապատասխան բացատրութիւններ են տեղի ունեցել: Թէ որքան կամակոր կերպով էր առաջ քշուած կրթութեան այդ փշաջնող ուղղութիւնը՝ երևում է նրանից, որ ժողովրդական դպրոցների աշակերտների դասարանական տետրակներից շատերի մէջ, իրանց աւանդուած դասերի համառօտագրութիւններում երեացել են վրդովեցուցիչ և յանդուգն ու լիտի դատողութիւններ Եկեղեցու և հոգևորականութեան մասին:

Տվերի նահանգի մի քանի մասերում դպրոցական գործի այդ տեսակ վիճակի ժամանակ նշանաւոր է հանդիսանում նահանգական զեմստովօի ժողովի անցեալ տարուայ որոշումը դպրոցական գործի առիթով Տվերի գաւառում: Առանց որեւէ առանձին հիմքի քննութեան առնելով Տվերի գաւառական զեմստովօի խնդիրքը՝ գաւառի զեմստովօական դպրոցները հոգևոր վարչութեանը յանձնելու մասին՝ նահանգական զեմստովօի ժողովը որոշեց յիշուած զեմստովօի վերաբերութեամբ ձեռնարկել մի շարք պատժողական միջոցներ, այսինքն՝ դպրոցները հոգևորականութեան յանձնելու օրից սկսած այլևս այդ գաւառին չըտալ դեղերի և դպրոցական պիտոյքների համար փոխառութիւն, անմիջապէս յետ պահանջել այն բոլոր փոխատուութիւնները, որ տրուել են դպրոցական շէնքեր կառուցանելու դրամագլխից կայլն, դրա հետ միասին, ինչպէս յիշուած է ժողովից հաստատուած զեկուցագրում, զեմստովօի ժողովը լիապէս հասկանում էր, թէ այդ առաջարկուած միջոցները որքան ծանր ազդեցութիւն կ'ունենային Տվերի գաւառի ազգաբնակչութեան վրայ:

Այդ բոլորը միացած այն հանգամանքի հետ, որ 1904-1906 թւի եռամեակի Տվերի նահանգական և Նովոտորգի գաւառական զեմստովօների նորընտիր կազմը հիմք չէ տալիս յուսալու, որ յիշուած տխուր երևոյթները կը փոխուեն, և որ Տվերի վերջին զեմստովօի հերթական ժողովը՝ ժամանակ գտնելով գաւառական զեմստովօի յիշուած խնդիրքը մանրամասնօրէն քննելու համար՝ իր զբաղմունքների համար որոշուած պայմանաժամից առաջ ցրուեց, չձեռնարկելով 1904 թւականի հաշւեկշռի քննութեանը. դրանով ներքին գործերի մինիստրին անհրաժեշտօրէն ստիպեց Նորին Կայսերական Մեծութեան ամենահպատակ զեկուցում տալու Տվերի նահանգի զեմստովօական հիմնակութիւնների գործունէութիւնը կարգաւորելու առանձին

միջոցներ ձեռք առնելու համար: Այդ զեկուցագրի առիթով Բարձրագոյն հրամանը կայացաւ ներկայ յունուարի 8-ին: Հետացնելով Տվերի նահանգի զեմսովօնների գործերի կանոնաւոր ընթացքը խանգարող ամենագլխաւոր պատճառները, Բարձրագոյն հրամանում ցոյց տրուած միջոցները կարող են դիւրացընել զեմսովօական հաստատութիւնների մէջ եղած բարենորոգչական անձերին կարգ մտցնել նրանց մէջ և տալ նրանց գործունէութեանը օրէնքի և ազգաբնակչութեան էական կարծիքներին համապատասխան ուղղութիւն:

— Բարձրագոյն ուկազ. «Գիտակցելով, որ 1861 թւի փետրուարի 19-ի օրէնքները, որոնք գիւղական հասարակութեանը տալիս են անձնական ազատութիւն և ապահովում նրա հողային կազմակերպութիւնը, գիւղական վերանորոգուած կեանքի մի քանի կողմերը թողել են առանց օրէնսդրական որոշման, Մենք հրամայեցինք վերաբնել գիւղացիների մասին գոյութիւն ունեցող օրէնսդրութիւնը: Այս վերաբնութիւնը Մենք հաճոյ համարեցինք կատարել 1861 թւի վերակազմութեան գլխաւոր սկզբունքների հողի վրայ, յիշած վերաբնութեան հիմք դնելով ինչպէս ասել ենք 1903 թ. փետրուարի 26-ի մանիֆեստում՝ գիւղական հողատիրութեան համայնական կազմի անձեռնմխելիութիւնը՝ առանձին գիւղացիներին համայնքից դուրս գալու միջոցները հեշտացնելու պայմաններով: Այս նախագիծն առաջ տանելու համար Մենք անհրաժեշտ համարեցինք, որ սրա հետ միասին գիւղացիները պահպանեն դասակարգային կազմը և գիւղական հողատիրութեան անձեռնմխելիութիւնը: Սրա կատարման համար այժմ վերջացած են՝ ներքին գործերի մինիստրութեան նախնական պարզաբանումով՝ գիւղացիների համար նոր օրէնսդրութիւնների ծրագիրներ, որոնք նոյն Մեր մանիֆեստի նախացուցումների համաձայն՝ պէտք է տրուեն նահանգական խորհրդակցութիւններում գտնուող տեղերին կլրկին յաջելու և գիւղական առանձնայատկութիւնների հետ համաձայնեցնելու համար: Այս պատճառով հրամայում ենք. 1) նահանգական խորհրդակցութիւններ կազմակերպել գիւղացիների մասին օրէնսդրութեան վերաբնութեան համար այն նահանգներում, որոնցում մտցրուած է զեմսովային կառավարչներին մասին Օրէնսդրութիւն, այլև Կիևի, Վոլըինսկի և Պոդոլսկի նահանգներում. 2) նահանգական խորհրդակցութիւնը կազմակերպուած է՝ նահանգապետի նախագահութեամբ ազնւականութեան նահանգական պարագլխից, քաղաքացիական կառավարութեան տեղական վարչութեան կառավարչներէց, նահանգական քաղաքում գտնուող շրջանային դատարանի նա-

խազահից, նահանգական ատեանի անփոփոխ անդամից կամ գիւղացիական գործերի նահանգական ատեանի վարչութեան անդամից ըստ արժանւոյն, նահանգական զեմստվային վարչութեան նախագահից, ազնւականութիւն և զեմստվօի ներկայացուցիչներէց, զեմստվային իշխանաւորներէց չորսից ոչ պակաս, այլ և այն անձերէց, որոնք իրանց փորձով կամ գիտութեամբ կարող են նպաստել խորհրդակցութեանը յանձնուած խնդրի աջողութեանը. 3) ազնւականութիւնից անդամներ հրաւիրուած է նահանգապետը՝ ազնւականութեան պարագլուխներէ և պատուիրակներէ ցուցումներով, մի գաւառից ոչ պակաս մի անդամից. այն նահանգներում, ուր չկայ ազնւականութեան ներկայացուցչութիւն, նահանգապետները ազնւականութիւնից անդամներ են հրաւիրուած ազնւականութեան նահանգական ներկայացուցիչների համաձայնութեամբ, ուր կան այդպիսիներ. 4) զեմստվօից անդամներ է հրաւիրուած նահանգապետը գաւառական զեմստվային ձայնաւորների կազմից՝ գաւառից մի մարդ. 5) նահանգական խորհրդակցութիւնների իրանց վրայ դրած գործը քննելու կարգը, այլ և գործավարութիւնը նրանց մէջ, որոշուած է ներքին գործերի մինիստրի ինստրուկցիայով: Կառավարիչ սենատին հարկաւոր կարգադրութիւններ անել սրա կատարման համար: Իսկականի վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեան Սեփական ձեռքով ստորագրուած է. «Նիկոլայ» «Յարսկօի» Սելօ-ում, 1904 թւի յունուարի 8-րդ օրը»:

Պետական հասոյթների եւ ծախքերի ընդհանուր հաշւելշի-
որ 1904 թւականի համար:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐ

I

Սովորական հասոյթներ

1. Ուղղակի հարկեր	135,138.477	րուբլի
2. Կողմնակի հարկեր	141,157,100	"
3. Մաքս	103,581,232	"
4. Պետական մենաշնորհներ	589,851.300	"
5. Երջումական կայքեր և դրամագլուխներ	560,953,841	"
6. Պետական կայքերի օտարացուցումը	505.573	"
7. Ցեռ զնման վճարներ	86,164.300	"
8. Պետական գանձարանի ծախքերի հատուցում	76,231,206	"
9. Այլապլ հասոյթներ	6,481,464	"

Սովորական հասոյթների գումար 1,980,094.493 "

II

Արտակարգ աղբիւրներ

10. Մշտնջենական ասանդ Պետական բանկում . . .	2,750,000	բութի
	1,982,844.493	"
Պետական գանձարանում պատրաստի ազատ դրամ	195,792.562	"
Համագումար	2,178,637,055	"

ՊԵՏԱԿԱՆ ԾԱԽՔԵՐ

I

Սովորական ծախքեր

1. Պետական պարտքի վճարներ	289,299,183	"
2. Բարձրագոյն պետական հիմնարկութիւններ	3,529,111	"
3. Սրբազնագոյն սինոդի վարչութիւն	29,331,890	"
4. Կայսերական Դրան մինիստրութիւն	16,127,920	"
5. Արտաքին գործերի	6,417,790	"
6. Զինւորական	360,758,092	"
7. Ծովային	113,622,426	"
8. Ֆինանսներ	372,122,649	"
9. Երկրագործութեան և պետ. կալուածներ	49,829,102	"
10. Ներքին գործեր	114,727,078	"
11. Ժրդովրդ. լուսաւորութեան	43,677,451	"
12. Հաղորդակցութիւնների	473,274,611	"
13. Առևտր. ծովագնացութեան և նաւահան. գլխ. վարչութիւն	16,547,466	"
14. Արդարադատութեան մինիստրութիւն	51,082,938	"
15. Պետական կոնաբոլ	8,993,809	"
16. Պետական ձեռքբերութեան գլխ. վարչութ.	2,116,735	"
	1,951,458,251	"
17. Զօրքի պաշարի և բանակի ձեռքի կերի թանգանալու դէպքում	3,000,000	"
18. Նախահաշիւներով շնախառնուած ծախքեր տար- ւայ ընթացքում արտակարգ պէտքերի համար.	12,000,000	"
Սովորական ծախքերի գումարը	1,966,458,251	"

II

Արտակարգ ծախքեր

19. Միւրիւր երկաթուղու կառուցման վրայ	17,150,965	"
20. Միւրիւր երկաթուղու կառուցման հետ կապուած. օժանդակիչ ձեռնարկութիւնների վրայ	4,412,114	"
21. Այլ երկաթուղիների կառուցման վրայ	125,635,725	"
22. Մասնաւոր ընկերութ. նպաստ երկաթուղ. շինելու համ.	62,980,000	"
23. Մասնաւոր անձանց հիմնարկութիւնների կայքային իրա- ւունքների բարձման համար	2,000,000	"
Արտակարգ ծախքերի գումար	212,178,804	"
Համագումար	2,178,637,055	"

Ուրեմն սովորական և արտակարգ հասոյթների համազու-

մարը հաւասար է 1,982,844,493 ռուբ.

Իսկ ծախքերի համազումարը 2.178,637.055 "

Պակասող 195,792,562 անլին պէտք է ծածկուի պետական գանձարանում պատրաստի ազատ գումարից, որ հաւասար է 195,792,562 ռ.:

— «Русскія Вѣдомости» լրագիրը հետևեալ անաչառ մահացուցակն է տպել Վ. Լ. Վելիչկօի մասին. «Ենկտեմբերի 30-ին մեռաւ բանաստեղծ և ժուրնալիստ Վասիլիյ Լ'վովիչ Վելիչկօն: Հանգուցեալը ծագում էր ազնւական տոհմից, ծնուել է 1860 թ.: Աւարտելով օրինագիտական դպրոցի դասընթացը՝ Վ. Լ. Վելիչկօն իրան նուիրեց գրական գործունէութեան. նրա ոտանաւորները երևում էին «Շովօրիէ Վրեմիա»-ում, «Շեղեկիա»-ում, «Սեվերնոյի Վեստնիկ»-ում, «Վեստնիկ Նւրոպլի»-ում, «Րուսսկայա Մըիսլ»-ում և այլն: 1890 թ. դուրս եկաւ նրա ոտանաւորների և պոեմների ժողովածուն «Արեւելեան մոտիւներ» վերնագրով: Վ. Լ. Վելիչկօի գրչին է պատկանում ի միջի այլոց ոչ անյայտ «Առաջին ճանճ» դրամատիկական էտիւդը: Ապա Վ. Լ. Վելիչկօն իր գործունէութիւնը տեղափոխեց Կովկաս, ուր «Կաւկազ» պաշտօնական թերթի խմբագիր-հրատարակիչ էր, որը նրա խմբագրութեամբ ընդունեց այնքան վառնացիոնալիստական գոյն, որ Վելիչկօին այդ պաշտօնում մնալն այլևս անյարմար դարձաւ: Վ. Լ. Վելիչկօն վերջին երեք տարին անցկացրեց Պետերբուրգում, ուր Վ. Վ. Կոմարովի հետ միասին խմբագրում էր «Րուսսկիյ Վեստնիկ»-ը, որը նոյն նացիոնալիստական ոգով էր վարում: Նա Ռուսական ժողովաւրանի հիմնադիրներից մէկն էր:»

— Երկրագործութեան և պետական կալուածների պ. մի-նիստրի կարգադրութեամբ 1899 թւականից Կովկասում որոշւում են այն հողերը, որոնք պէտք է յատկացնուեն Ռուսաստանի ներքին նահանգներից եկող ռուս գաղթականներին: Մինչև 1903 թւականը Կովկասում այդ նպատակով յատկագծի վրայ է հանուած 384,000 դեսեատին պիտանի հող, որոնց վըրայ պէտք է 145 առանձին գաղթական կէտեր հիմնուեն: 1903 թւականին Բագուի, Գանձակի, Թիֆլիսի և Երևանի նահանգներում և Կարսի շրջանում հանուած է 671,887 տարածութեան յատկագիծ, որոնցից կազմելու են նոյն նպատակով 32 գաղթական բաժիններ: Բացի այդ, այդ կողմերի և Դաղստանի արօտամասերում որոշուած է 36,000 դեսեատին հող, որ պիտանի է նստակեաց կեանքի համար, դարձեալ պէտք է ռուս գաղթականներին յատկացնուի:

— Երևանից Թիֆլիսի թերթերին հեռագրում են. «Յունուարի 23-ին Երևանի նահանգական դատարանը լսեց Աշտարակ

գիւղի երեք հայ բնակիչների գործը: Նրանք մեղադրուում էին 263-րդ յօդուածի հիման վրայ: Նախագահում էր դատարանի նախագահ Բակկալօն, անդամներն էին Մատուսեւիչ և Լեւկով, մեղադրում էր դատախազի օգնական Տակոչեւը: պաշտպանում էին Մալեանտովիչը՝ Մոսկուայից և Յովհաննիսեանը՝ Թիֆլիսից: Դռնբաց յայտարարուած վճռով 263-րդ յօդուածը մերժուեց: Բոլոր 3-ն էլ դատապարտուեցին 271-րդ յօդուածի համաձայն՝ 6 ամիս բանտարկութեան, առանց իրաւունքների սահմանափակումի:

«Երևանի նահանգական դատարանում յունուարի 19—22 քննուում էր Դամարու գիւղի 17 հայերի գործը, որոնք մեղադրուում էին 263-րդ յօդուածի հիման վրայ: Նախագահում էր դատարանի նախագահ պ. Բակկալօ. անդամներն էին պ. պ. Պիցխելաուրի և Գելերդով. դատախազն էր պ. Գլազովեւ. պաշտպանում էին փաստաբաններ՝ պ. Մալեանտովիչ (Մոսկուայից) և պ. պ. Խոմենդովսկիյ, Խախուտով և Յովհաննիսեան—Թիֆլիսից): Դռնբաց վճռով մերժուած է 263-րդ յօդուածը: Երեք հոգի դատապարտուած են 271-րդ յօդ. հիման վրայ կալանաւորների բաժնում մնալու, 1-ը 2 տարի, երկուսը — երկու տարի և ութը ամիս: Մնացածները դատապարտուած են պատժական օրէնքի 38-րդ յօդուածի 3-րդ մասի հիման վրայ՝ 3-ը — մէկ ու կէս ամիս, 11-ը — երկու և կէս ամիս բանտարկութեան ոստիկանատանը:

— Շուշուց «Մշակ»-ին գրում են. «Յունուարի 24, 25 և 26-ին նահանգական դատարանը քննում էր ուսանող երկրաչափ Մատուրեանի, Շուշի քաղաքացիներ Դահրամանեանի ու Դանիէլեանի և պարսկահպատակ Սահակեանի գործը. նրանք մեղադրուում էին պատժական օրէնսգրքի 263, 9 և 2 մասի 1459 յօդուածների հիման վրայ: Առաջին երեքին դատարանն արդարացրեց, իսկ Սահակեանին դատապարտեց 8 ամիս բանտարկութեան: Նախագահում էր Դանձակի նահանգական դատարանի անդամ Դաւիդովը, մեղադրում էին պրոկուրորի օգնական Կալվայտիսը և Վասիլեւը. պաշտպանում էին Մոսկուայի երդուեալ հաւատարմատար Ստալ և Թիֆլիսի երդուեալ հաւատարմատարի օգնական Դորդանեան: Դատարանի վճիռը յայտնուեց դռնբաց»:

Բարձրագոյն Հրամաններ

— Կովկասի քաղաքացիական բաժնի կառավարչապետին՝ Բաթում քաղաքի բնակիչների համար առողջապահութեան վերաբերեալ պարտադիր որոշումներ հրատարակելու եւ այդ որոշումները խախտելու մէջ յանցաւորներին

պատժի ենթարկելու առանձին լիազորութիւններ տալու մասին: Ներքին գործերի մինիստրութիւնը՝ մինիստրների կոմիտէին ներկայացրած իր առաջադրութեամբ ենթադրում էր, Կովկասի քաղաքացիական մասի կառավարչապետին՝ իբրև ժամանակաւոր միջոց՝ հինգ տարով՝ իրաւունք տալ. 1) հրատարակել Բաթում քաղաքի բնակիչների համար պարտադիր որոշումներ առողջապահական բաժնի վերաբերեալ և այդ որոշումները խախտելու մէջ յանցաւորներին ենթարկել ադմինիստրատիւ կարգով դրամական տուգանքի մինչև հինգհարիւր ռուբլի կամ մինչև մի ամիս բանտարկութեան, և 2) Բաթումի շրջանի նահանգապետին լիազորութիւն տալ՝ 1 կէտում յիշուած պարտադիր որոշումները խախտելուց առաջարցած գործերը տնօրինելու և այս գործերին վերաբերուող վերը մատնացոյց արած պատիժները գործադրելու:

Մինիստրների կոմիտէն քննելով մինիստրութեան այդ առաջադրութիւնը՝ ենթադրում էր. հարցնել այդ մասին՝ առաջադրութեան համաձայն՝ Նորին Կայսերական Մեծութեան բարեհաճութիւնը:

Թագաւոր Կայսրը 1903 թւի հոկտեմբերի 27-ին Բարձրագոյն բարեհաճել է թոյլ տալ այդ:

— Հայ-լուսաւորչական հոգեւոր վարչութեան պաշտօնատար անձանց նշանակելու կարգի մասին: Թագաւոր Կայսրը՝ ներքին գործերի մինիստրի ամենահպատակ զեկուցման հիման վրայ՝ 1903 թւի հոկտեմբերի 18-ին՝ Բարձրագոյն բարեհաճել է օրէնք դնել, որպէսզի մինչև հայ-լուսաւորչական դաւանութեան պատկանող քրիստոնեաների հոգեւոր գործերը վարելուն վերաբերեալ գործադրուող օրէնքները վերաքննելը՝ այդ դաւանութեան հոգեւոր իշխանութիւնները—յաջորդներ, կոնսիստորիայի անդամներ, հոգեւոր ճեմարանի և սեմինարների տեսուչներ և ուսուցիչներ, վանահայրեր, այլև բանաստեղծներ, սարկաւազներ և դպիրներ նշանակելիս՝ ստանան հետեւեալ անձանց համաձայնութիւնը. յաջորդների համար—Կովկասի քաղաքացիական բաժնի կառավարչապետի համաձայնութիւնը, իսկ միւսների համար—տեղական նահանգապետի կամ նրան համապատասխան պաշտօնական անձնաւորութեան համաձայնութիւնը:

— «Кавказъ» թերթում տպուած է. ինկատի ունենալով Էջմիածնի հայ-լուսաւորչական սինոդի պրոկուրոր պ. Ի. Խ. Կանչելիի երկարատև հիւանդութիւնը, արդարադատութեան մինիստրի կարգադրութեամբ նշանակւում է յիշած սինոդի պրոկուրորի պաշտօնը կատարելու համար՝ մինիստրութեան մէջ նստա-

քի ծառայող և Գանձակի նահանգական դատարանի գլխավոր պաշտօնը կատարելու ուղարկուած նազվորնըի սովետնիկ Լ. Ա. Ֆրենկել, որ արդէն ուղևորուել է իր ծառայութեան տեղը»:

—«**Турк. Вѣст.**» յայտնում է, որ նամանգունեան գաւառապետ ենթգնդապետ Լ. Լ. Իսսսէն դեկտեմբերի 1-ին գրած նամակով յայտնել է ինժեներ Ա. Պ. Միխայլովին, թէ նամանգունում տարածուած է լուր, իբր թէ Ֆերգանի շրջանի Մայլիսայում արքունական հողում երևացել է նաւթ: Դեկտեմբերի 4-ին հեռագրով ենթգնդապետ Իսսսէնը յայտնեց Միխայլովին, թէ 78 սաժէն խորութիւնից հանուած է 250 պուդ նաւթ:

—Յունուարի 14-ին պետական խորհրդի Բարձրագոյն հաստատուած կարծիքով որոշուած է.

Անդրկասպեան երկրները գաղթած ռուսներին նրանց տուած հողերի համար չենթարկել հարկ վճարելու ո՛չ զանձաբանին, ո՛չ զեմստովօների կարիքների համար տաս տարուայ ընթացքում: Անդրկասպեան երկրներում արդէն բնակութիւն հաստատած գաղթականների համար սկիզբը հաշուում է 1904 թւի յունուարի 1-ից, իսկ նոր վերաբնակողների համար— վերաբնակութեան յաջորդող տարւայ յունուարի 1-ից:

—Ենթադրում է՝ Անդրկասպեան երկրի կառավարչին իրաւունք տալ պարսկահպատակներին արտասահման վտարելու այն պատճառով, որ երկիրը բաւականաչափ լցուել է պարսիկներով, որոնք վերին աստիճանի կործանիչ ազդեցութիւն ունեն տեղական բնիկների բարոյականութեան վրայ. մանաւանդ նոր եկող պարսիկները, բացառապէս հասարակութեան տականքը, տարածում են օպիում ծխելը: Վնասակար օտարերկրացիներին հեռացնելու իրաւունքը ներկայումս պատկանում է միայն թուրքստանեան գեներալ-նահանգապետին:

—Բարձրագոյն ընսկրիպտ. «Մեր ֆինլանդական գեներալ-նահանգապետին: Ամենահպատակօրէն ղեկուցման հիման վրայ Մենք բարեք համարեցինք Բարձրագոյն հրամայել, որ այն անձերը, որոնց 1903 թւի մարտի 20-ի (ապրիլի 2-ի)՝ Ֆինլանդիայում պետական կարգը և հասարակական անդորրութիւնը պահպանելու միջոցների մասին՝ Բարձրագոյն որոշման 1 յօդուածի դ. կէտի հիման վրայ արգելուած է երկրում մնալ, չօգտուեն հրապարակական, քաղաքական և հասարակական իրաւագորութիւններով, որ թոյլատրուած է ֆինլանդական անբիծ քաղաքացիներին»: Իսկականի վրայ նորին Կայսերական Մեծութեան Սեփական ձեռքով գրուած է. «Նիկոլայ» ծառ-

«Կօիէ Սելօ. 1903-1904 թ. դեկտեմբերի 21-ին (յունուարի 3-ին):

—Финляндская Газета-ում տպուած է. «Թագաւոր Կայսր-
րը Կայսերական Ֆինլանդական սենատի 1903 թւի դեկտեմ-
բերի 18-ին (31-ին) ամենահպատակօրէն առաջարկութեան
հիման վրայ արտայայտել է իր անպայման կամքը, որպէսզի
1900 թւի յունիսի 7-ի (20-ի) Բարձրագոյն մանիֆեստի ճիշտ
հիման վրայ սենատից ելնող բոլոր թղթերը գրուած լինեն
ռուսերէն: Այնուհանդերձ Նորին Կայսերական Մեծութեանը
հաճոյ է եղել Ամենաողորմածաբար արտօնել սենատին, որ Թարգ-
մաններ չունեցող հիմնարկութիւնների հետ, որոնցում
ռուսերէն գրագրութիւն չէ անուամբ, այլև տեղական լեզուով
գրած խնդրագրերով սենատին դիմող մասնաւոր անձերի հետ
յարարերութիւններ ունենալիս՝ ռուսական իսկական թղթերին՝
անհրաժեշտ դէպքում՝ կցել ճիշտ Թարգմանութիւնը տեղական
համապատասխան լեզուով, որպէսզի Թարգմանչից վաւերացրուած
Թարգմանութեանը կցած լինի ռուսական բնագիրը, և այդպի-
սով՝ «Ֆինլանդական Մեծ Իշխանութեան որոշումների ժողո-
վածուի» հրատարակութեան կանոնների համեմատ՝ անբաժա-
նելի կերպով միացած լինի իսկականի հետ: Բացի Թարգման-
չից չէ արգելւում այդ Թարգմանութիւններն ստորագրել և՛
սենատի համապատասխան էկսպեդիցիայի իշխանաւորին: Նո-
րին Կայսերական Մեծութիւնը բարեհաճել է այս պարզաբա-
նած կարգը մտցնել՝ որպէս ժամանակաւոր՝ Վըրբորգեան նա-
հանգի պաշտօնատեղերի և բնակիչների հետ սենատը յարաբե-
րութիւն ունենալիս—երկու տարով, միւս նահանգների համար
հինգ տարով, հաշւելով 1903 թ. դեկտեմբերի 19-ից (1904 թ.
յունուարի 1-ից): Սրանից անկախ Թագաւոր Կայսրին հաճոյ
է եղել թոյլատրել սենատին՝ պատշտներ նշանակելու և նրանց
պաշտօնից արձակելու թղթերն այսուհետ մինչև մի առժամա-
նակ ուղարկել՝ վերը յիշածի հիման վրայ՝ ռուսական բնագրի
և ըստ պատշաճի վերը յիշած կարգով վաւերացրուած՝ տեղա-
կան համապատասխան լեզուով Թարգմանութեան հետ անբա-
ժան:

—Մամուլի վերաբերեալ տեղեկութիւններ.

Դադարեցրուած է դեկտեմբերի 3-ից 8 ամսով Րիգայում
լոյս տեսնող լատիշական Deenes Lapa թերթը:

Դադարեցրուած է Ֆինլանդիայի Նիկոլայստադտում հրա-
տարակաւող շվեդական Vasaposten լրագիրը:

Դադարեցրուած է Новости և Купесть լրագրների հատով
վաճառումը:

Երեք ամսով դադարեցրուած է ВОДЫВЪ լրագրի հրատարակութիւնը:

«Ваку» լրագրի № 20-ում տպուած է հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Սրանով յայտարարուած է, որ «Ваку» թերթի հրատարակութիւնն անորոշ ժամանակով դադարեցնուած է: «В. ИВ.»-ի հետ կապած որոշ համաձայնութեամբ՝ «Ваку»-ի բաժանորդները կը ստանան «В. ИВ.» լրագիրը: «Ваку» թերթի խմբագիր-հրատարակիչ Լաւրով:»

Ներքին գործերի, ժողովրդական լուսաւորութեան և արդարադատութեան մինիստրները և սրբազնագոյն սինոդի օրհրպարակուրորը որոշեցին բոլորովին դադարեցնել Русская Земля լրագրի հրատարակութիւնը: